

Львівський державний університет внутрішніх справ

**ВІЙНА В УКРАЇНІ:
ЗРОБЛЕНІ ВИСНОВКИ
ТА НЕЗАСВОЄНІ УРОКИ**

**Збірник тез
Міжнародного круглого столу**

23 лютого 2023 року

Львів

УДК 355.01(477-651.2:470-651.1)
В41

Рекомендовано до розміщення в електронних сервісах ЛьвДУВС
Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 29 березня 2023 року № 9)

Упорядники:

Л. В. Павлик, кандидат юридичних наук;
У. О. Цмоць

Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні уроки :
В41 збірник тез Міжнародного круглого столу (23 лютого
2023 року) / упор. Л. В. Павлик, У. О. Цмоць. Львів :
Львівський державний університет внутрішніх справ, 2023.
252 с.

У збірнику вміщено тези доповідей учасників Міжнародного
круглого столу «Війна в Україні: зроблені висновки та незасвоєні
уроки», який відбувся 23 лютого 2023 року у Львівському держав-
ному університеті внутрішніх справ.

Відповідальність за достовірність фактів, статистичних
даних, точність поданого матеріалу покладається на авторів.

Опубліковано в авторській редакції.

The collection contains abstracts of the reports of the
participants of the International Round Table "War in Ukraine:
Conclusions and Unlearned Lessons", which was held on February 23,
2023 at the Lviv State University of Internal Affairs. Published in the
author's edition. Responsibility for the reliability of facts, statistical
data, and the accuracy of the presented material rests with the authors.

УДК 355.01(477-651.2:470-651.1)

© Львівський державний університет
внутрішніх справ, 2023

І. Б. Медицький,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри політики у сфері боротьби
зі злочинністю та кримінального права
*(Навчально-науковий юридичний інститут
Прикарпатського національного університету
ім. В. Стефаника)*

ДО ПИТАННЯ СУБ'ЄКТА КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 111-1 КК УКРАЇНИ

Законодавчою реакцією на розв'язану проти України агресію стали суттєві новели у законі про кримінальну відповідальність, Особлива частина якого була розширена за рахунок появи нових (ст.ст. 111-1, 111-2, 114-2, 201-2, 435-1, 436-2 КК) та змін уже чинних кримінально-правових норм (ст.ст. 111, 113, 127, 161, 185-187, 189, 191, 263, 361, 361-1, 407, 432 КК). Чималий дослідницький інтерес до своєї конструкції та змістовного наповнення викликала поява ст. 111-1 КК, прийняття якої започаткувало регламентацію протидії засобами кримінально-правового змісту непоодиноким випадкам колабораційної діяльності.

Практичне застосування згаданої норми прогресує, з огляду на звільнення Збройними силами тимчасово непідконтрольної Україні території, а також достатньо інтенсивну діяльність органів кримінальної юстиції. Так, згідно даних Офісу Генерального прокурора, упродовж 2022 року обліковано 3 851 кримінальне правопорушення за фактами колабораційної діяльності, у 1 090 з яких особам вручено повідомлення про підозру; 620 кримінальних правопорушень направлено до суду з обвинувальним актом [1]. Ці та інші статистичні дані актуалізують проведення теоретичних розвідок у частині кримінально-правової характеристики колабораційної діяльності, проблемних моментів її співвідношення із суміжними складами правопорушень, сучасної практики звільнення від криміналь-

ної відповідальності та призначення покарання, що, у кінцевому підсумку, матиме позитивне значення для подальшого законодавчого удосконалення норми та ефективного її правозастосування.

Конструкція ст. 111-1 КК засвідчує певну непослідовність законодавця при визначенні суб'єкта – у одних частинах статті ним чітко зазначені ознаки, що дає можливість говорити про його статус як спеціального (ч.ч. 1-3, 5, 7), тобто фізичної осудної особи, яка вчинила у віці, з якого може наставати кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, суб'єктом якого може бути лише певна особа (ч. 2 ст. 18 КК). У інших же частинах вказівка на спеціальні ознаки відсутня (ч.ч. 4, 6). Вчинення уповноваженою особою від імені юридичної особи будь-якого із кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК є підставою для застосування до юридичної особи заходів кримінально-правового характеру (п. 3 ч. 1 ст. 96-3 КК).

Відсутність у переліку ч. 2 ст. 22 КК ст. 111-1 пов'язує відповідальність за колабораційну діяльність з досягненням особою 16-річного віку. Існуючий стан речей не викликає заперечень та підтверджується на практиці. Віковий ценз 726-ти виявлених упродовж 2022 року колаборантів, за інформацією Офісу Генерального прокурора, розподілений таким чином: до 14 років – 0 осіб; 14–15 років – 0; 16–17 років – 0; 18–28 років – 49; 29–39 років – 177; 40–54 років – 298; 55–58 років – 71; 60 років і більше – 131 [2].

Буквальне тлумачення ч. 4 і 6 ст. 111-1 КК, за відсутності ремарки про вчинення протиправних дій саме громадянином України, свідчить про те, що кримінальній відповідальності підлягатиме будь-яка особа, незалежно від наявності/відсутності громадянства, яка передає матеріальні ресурси відповідним адресатам та/або провадить з ними господарську діяльність (ч. 4); або ж організовує та проводить заходи політичного характеру, здійснює інформаційну діяльність з метою підтримки держави-агресора, її окупаційної адміністрації чи збройних формувань та/або на уникнення нею відповідальності за збройну агресію проти України, бере активну участь у таких заходах (ч. 6).

З приводу зазначеного у науковій літературі спостерігається полярність позицій. Так, В. В. Кузнецов та М. В. Сийплові пропонують зважати на відому спорідненість колабораційної діяльності з державною зрадою та визнавати суб'єктом відповідних кримінальних правопорушень (ч.ч. 1, 6 КК) саме громадянина України; враховуючи практику застосування ч. 4 ст. 111-1 КК, а також правила юридичної техніки, О. В. Зайцев та В. А. Бодейко визнають за доцільне доповнити цю частину вказівкою на ознаку громадянства України для уникнення помилкового тлумачення щодо ознак загального суб'єкта; Є. О. Письменський наголошує, що суб'єктом колабораційної діяльності є громадянин держави, територія якої перебуває під окупацією. Тоді як О. О. Кравчук та М. С. Бондаренко констатують, що суб'єктом деліктів, передбачених ч. 4 і 6 ст. 111-1 КК є особа, якій не обов'язково перебувати у статусі громадянина України. При цьому науковці наголошують, що суб'єкт усіх правопорушень, які становлять колабораційну діяльність, як правило (виділення моє. – *І. М.*), повинен відповідати такій характеристиці як належність до місцевого населення або наявність інших сталих зв'язків із відповідною окупованою територією (місце проживання, місце реєстрації, місце ведення господарської або іншої діяльності); А. Беніцький відзначає, що, через розширення законодавцем кола суб'єктів для окремих форм колабораційної діяльності, суб'єктами форм, передбачених ч. 4 та 6 ст. 111-1 КК можуть бути як громадяни України, так й іноземці або особи без громадянства; А. Музика притримується думки, що колабораційна діяльність – це умисні діяння, <...> вчинені громадянином України, іноземцем (крім громадян держави-агресора) чи особою без громадянства, за відсутності ознак державної зради⁵.

---

⁵ Кузнецов В. В., Сийплові М. В. Кримінальна відповідальність за колабораційну діяльність як новий виклик сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО*. 2022. Вип. 70, С. 386; Зайцев О. В., Бодейко В. А. Щодо встановлення суб'єктивних ознак колабораційної діяльності (узагальнення матеріалів судової практики). *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ*

Позиції дослідників першого підходу усе-таки надамо перевагу, як такій, що відповідає дійсній волі (духові) та цілям прийняття проекту Закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність) від 24.02.2021 № 5144, а також потребам правозастосовної практики. Обґрунтовуючи необхідність законопроекту автори вказували, що «ряд громадян України та юридичних осіб сприяли чи продовжують сприяти рф у здійсненні агресивних дій, розгортанні збройного конфлікту проти України, включаючи підтримку збройних формувань та окупаційних адміністрацій держави-агресора та інші дії, які кваліфікуються як колабораціонізм» [3]. Поділяючи розуміння колабораціонізму (Є. О. Письменський та ін.) як співпраці саме громадянина держави, територія якої (повністю чи частково) перебуває під окупацією, із державою-окупантом чи її представниками, вважаємо вірним суб'єктом колабораційної діяльності (ч. 4 і 6 ст. 111-1 КК) визнавати виключно громадянина України, аналогічну діяльність осіб без громадянства чи іноземців кваліфікувати, за наявності для цього підстав, за іншими статтями кодексу, передусім з Розділу I Особливої частини.

ім. Е. О. Дідоренка, 2022, Вип. 4 (100), С. 107; Кравчук О. О., Бондаренко М. С. Колабораційна діяльність: науково-практичний коментар до нової статті 111-1 КК. Юридичний науковий електронний журнал. 2022, №3, С. 199–201; Письменський Є. О. Колабораційна діяльність у сфері освіти: проблеми тлумачення та вдосконалення кримінального закону. Право України. 2022, № 11, 12–23, С. 55; Беніцький А. Особливості кримінально-правової кваліфікації злочинів, передбачених ч. 4 ст. 111-1 Кримінального кодексу України та розмежування їх із суміжними складами злочинів. Право України. 2022, № 11, 12–23, С. 90–91; Музика А. Норми про відповідальність за колабораційну діяльність потребують актуальних поправок. Кримінально-правові відповіді на виклики воєнного стану в Україні : матеріали Міжнар. наук. конф. (м. Харків, 5 трав. 2022 р.) / упоряд. та заг. ред.: Ю. В. Баулін, Ю. А. Пономаренко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; Нац. шк. суддів України; Громад. орг. «Всеукр. асоц. кримін. права»; НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса. Харків : Право, 2022. С. 113.

Принагідно зауважимо, що виконане нами узагальнення 150 вироків, постановлених судами України упродовж квітня 2022 – січня 2023 р. за ст. 111-1 КК України не містить вироків за колабораційну діяльність (ч. 4 і 6 ст. 111-1 КК) у відношенні до іноземців або ж осіб без громадянства. Більш кримінологічного застосунку потребує та обставина, що у 13,8% вироків із 150-ти суб'єктом делікту виступив громадянин/громадянка України – уродженець рф (21 особа), у 5,3% – це були уродженці Молдови, Узбекистану, Грузії, Угорщини, Білорусі, Туркменістану та Абхазії (8 осіб). Аналогічною є інформація Офісу Генерального прокурора щодо виявлених упродовж 2022 р. колаборантів – усі 726 осіб є громадянами України.

Повноцінна характеристика суб'єктного складу колабораційної діяльності є неповною без аналізу додаткових характеристик:

1) дій громадян України (у множині. – *І. М.*), спрямованих на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти (ч. 3);

2) провадження господарської діяльності у взаємодії з державою-агресором, незаконними органами влади, створеними на тимчасово окупованій території, у тому числі окупаційною адміністрацією держави-агресора (ч. 4);

3) добровільного зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій, у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора (ч. 5);

4) добровільного зайняття громадянином України посади в незаконних судових або правоохоронних органах, створених на тимчасово окупованій території (ч. 7 ст. 111-1 КК України).

---

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення по державі за січень-грудень 2022 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2> (дата звернення: 10.02.2023).

2. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за січень-грудень 2022 року. *Офіс Генерального прокурора*. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-osib-yaki-vchinili-kriminalni-pravoporushennya-2> (дата звернення: 10.02.2023).

3. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 24.02.2021 № 5144 про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність). URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/559222> (дата звернення: 11.02.2023).